

Extenzita vs intenzita v chove dobytka – existuje jednoznačný víťaz?

Extenzívny chov dojčiacich kráv na lúkach a pasienkoch a polointenzívny, resp. intenzívny chov mliekových stád. Dva produkčné systémy, z ktorých každý má svoje prednosti, ale aj nedostatky a hlavne – obidva sú dlhodobé stratové.

Živočišna produkcia je však tou časťou výroby, kde v ekonomike nejde výlučne o náklady a ceny, ale najmä o prepojenie produkčných a reprodukčných parametrov. Tie vytvárajú realizovateľný produkt, resp. vstupnú surovinu na jeho výrobu a zároveň zabezpečujú aj krajnotvorné funkcie.

Nie je pokles ako pokles...

Napriek tomu, že Slovensko má dobré podmienky pre chov dobytka, údaje zo štatistík hovoria opak. Stavby kráv, ako aj dojnic za uplynulých 5 rokov neustále klesali (–3 % kravy, resp. –8 % dojnice). Na druhej strane však početné stavby dojčiacich kráv vzrástli až o 19 %. Tento stav bol spôsobený hlavne ekonomickými výkyvmi v sektore mlieka, ktoré spôsobili redukcii počtu dojnic v podnikoch, prípadne pri kombinovaných plemenách ich presun z dojeného do mäsového systému chovu.

Pre ľahšie pochopenie danej situácie sú vývojové krivky počet-

Výhodou mliečného sektora je, že kontinuálna produkcia mlieka počas roka zabezpečuje plynulý tok peňazí. Podnik tak disponuje cennou hotovosťou priebežne počas roka a je schopný flexibilnejšie plniť svoje záväzky. FOTO – ARCHÍV

ných stavov kráv, dojnic a dojčiacich kráv zobrazené v grafe 1. Hrubá natalita dojčiacich kráv, teda produkcia, však dlhodobou nezodpovedá intenzite rastu početných stavov zvierat. Pre ilustráciu, v porovnaní s 19-percentným rastom stavu dojčiacich kráv, sa počet narodených teliat síce zvýšil o 8 %, avšak pri prepočte hrubej natality je viditeľný mierny pokles (–2 %). Uvedený stav indi-

kuje to, že v chove mäsových stád sú značné rezervy z hľadiska produkčných parametrov, a teda ich potenciál nie je využitý naplno. Na druhej strane, domáca produkcia kravského mlieka v prepočte na kravu a rok síce so stavmi dojnic klesala tiež, ale pozitívom je, že nižším tempom (–2 %) ako početné stavby dojnic. Tento stav hovorí o raste úžitkovosti, resp. produkcie mlieka na kravu a rok.

Máme pre koho zvyšovať produkciu?

Ako je znázornené v grafe 2, strata na kravu a rok vo výške –1646 eur bez dotácií, bola determinovaná okrem výšky nákladov a ich štruktúry (tabuľka) aj úrovňou produkcie a realizácie. Táto strata sa skladala z dvoch hlavných častí – nákladovej a výnosovej. Nákladová stránka bola tvorená jednak nákladmi na kravu a rok po zohľadnení plodnosti (1887 eur), a jednak nákladmi na odstavené realizované tela (283 eur). Prehľad štruktúry nákladov v kategórii kráv

a teliat z nedojených stád za rok 2013 je uvedený v tabuľke.

Z uvedených prepočtov je jasné, že hlavným produkčným parametrom, ktorý determinuje ekonomiku, je počet živonarodených teliat na 100 kráv, teda produkcia matky. Platí, že čím vyšší počet živonarodených teliat na 100 kráv je dosiahnutý, tým nižší tlak vzniká na rozpúšťanie nákladov neotelených kráv medzi zvyšok produkujúceho stáda. Produkcia sa však vyžaduje aj na strane „potomkov“, pretože jediné tržby vznikajú z realizácie odstaveného teľaťa (vek 243 kŕmnych dní). Hmotnosť realizovaných teliat v živej váhe v roku 2013 bola 198 kg, pričom platba bola uskutočňovaná väčšinou za kg živej hmotnosti (2,645 eura), príležitostne za kus. Dosiahnutá hmotnosť teliat pri realizácii poukazuje na rezervy v produkčnej úrovni tejto kategórie, teda v ich priemerných prírastkoch. Tie by mali v ideálnom prípade dosahovať hodnoty okolo 1000 g na kŕmny deň. To by znamenalo aj vyššiu hmotnosť pri predaji a väčší objem tržieb...

Napriek tomu, že na Slovensku sa v poslednom období hovorí o preferovaní domácich surovín a potravín, paradoxne väčšina nami hodnotených chovateľov potvrdila problémy pri realizácii zvierat v tuzemsku. Buď zo strany odberateľa (spracovateľa) nebol záujem o celé vyprodukované množstvo, alebo realizačné ceny boli hlboko pod prahom nákladov na produkciu. Hovädzina z mladých odstavených zvierat tak často končila, a vlastne aj končí, v zahraničí – najčastejšie v Poľsku a Maďarsku.

Štruktúra nákladových položiek (Eur) v kategórii dojčiacich kráv, teliat (8 stád) a dojnic (27 stád) v roku 2013

Položka	Dojčiace kravy	Teliatá	Dojnice
Úžitkovosť	77 ¹	671 ²	17,7 ³
Mzdy	0,197	0,045	0,613
Krmivá	1,059	0,558	2,948
Odpisy	0,955	0,023	1,514
OPN ⁴	0,574	0,132	1,944
Nepriame náklady (réžie)	1,449	0,207	0,830
Spolu náklady	4,234	0,965	7,849
Vedľajší výrobok ⁵	0,250	0,040	0,291
Náklad na kŕmny deň	3,984	0,925	7,559

¹počet živonarodených teliat na 100 kráv základného stáda, ²2 g prírastku na kŕmny deň do odstavu, ³3 kg mlieka na kŕmny deň, ⁴materiálové náklady, opravy a udržiavanie, ostatné priame náklady prvotné a druhotné, ⁵maštalný hnoj, pri kravách základného stáda aj živonarodené tela.

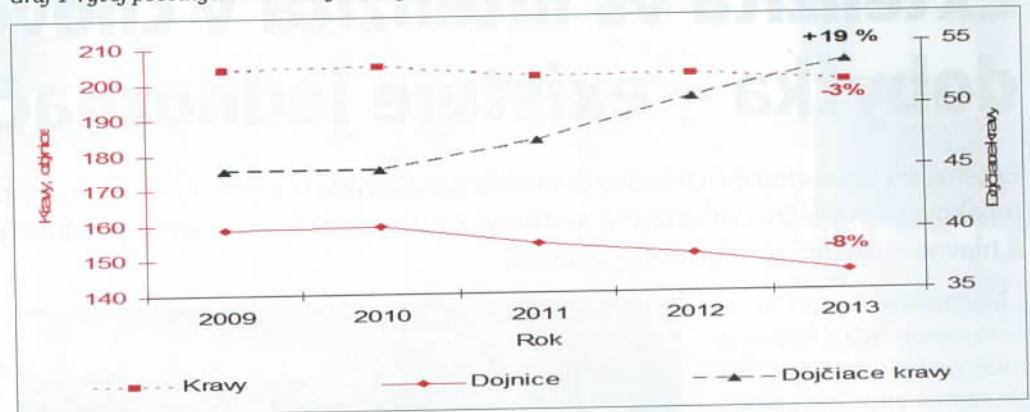
Mlieko = hotovosť

Výhodou mliečného sektora je, že kontinuálna produkcia mlieka počas roka zabezpečuje plynulý tok peňazí. Podnik teda disponuje cennou hotovosťou priebežne počas roka a je schopný flexibilnejšie plniť svoje záväzky – či už voči zamestnancom alebo externým obchodným partnerom.

Ako nám mnohí chovatelia potvrdili, mlieko slovenských farmárov zasa mnohokrát putuje na druhý koniec republiky alebo za hranice, z dôvodu netransparentnosti jednaní a plnenia záväzkov zo strany mliekarny v danom regióne. Zotrvanie v takýchto zmluvných vzťahoch pre chovateľa z dlhodobého hľadiska znamená druhotnú platobnú neschopnosť.

Z dôvodu reálneho obrazu o bilancii nákladov a výnosov z vlastných zdrojov, by pre chovateľa malo byť prioritou, dosahovať čo najlepšie možné ekonomické výsledky bez zápočtu dotácií. Ako je znázornené v grafe 2, v roku 2013 dosiahol náklad na dojnicu a rok v analyzovaných podnikoch hodnotu 2758 eur. Na druhej strane, ročné tržby z realizácie mlieka dosiahli výšku 2188 eur, čo vyústilo do straty 572 eur na dojnicu a rok. Rezervy v analyzovaných stádach spočívali jednak v dennej mliekovej úžitkovosti, ktorá by mala byť pre danú úroveň vstupov vyššia, ako aj v nákladoch na krmný deň – najmä vo výške nákladov na vlastné krmivá a v odpisoch základného stáda (tabuľka). Tu sa opäť potvrdzuje

Graf 1 Vývoj početných stavov dojnic, dojčiacich kráv a kráv spolu v SR v rokoch 2009–2013 (tis. ks)

Zdroj: VÜEPP

už niekoľkokrát publikované tvrdenie, že drahší odchov v jednom roku sa prejaví v cene základného stáda v roku nasledujúcom.

Kooperácia s otáznikom

Na základe uvedeného je zrejmé, že k problémom s nákladmi a produkciou sa pridáva aj nízka realizačná cena v oboch produkčných systémoch, ktorá už dlhé roky neplní svoju uhradzovaciu funkciu. Riešením by mohlo byť posilnenie vyjednávacích schopností prvovýrobcov cez väčšie združenia. Avšak pri mäsových stádach nie je tvorba združení taká „jednoduchá“ ako pri dojených stádach, pretože do hry vstupujú rôzne hygienické a veterinárne obmedzenia.

Ďalšou limitujúcou premennou v celom hospodárení v živočíšnej výrobe je základný výrobný faktor – pôda. Jej špecifikom je, že jej vlastníci držia v rukách všetky „tromfy“, pretože ide o obmed-

zený výrobný faktor. V chove mäsových stád, prihladnuc na ich pastevný systém chovu, otázka pôdy zohráva prioritnú úlohu. Vo väčšine podnikov je pôda v dlhodobom prenájme, a teda vlastníkom je niekto iný ako chovateľ. Často tak vznikajú situácie s neúmernou výškou nájomného alebo nelegálneho obsadzovania prenajatej pôdy tretou stranou...

Vítaz je nejasný

Aj keď by sa mohlo zdať, že chov dojnic je oproti dojčiacim krávam vo výhode, nie je to úplne tak. Rozdiel týchto dvoch produkčných systémov z ekonomického hľadiska predstavuje najmä rozdielna citlivosť na vývoj faktorov vonkajšieho ekonomického prostredia.

Napríklad, kým chovom dojnic v rokoch 2009 a 2010 silne otriasla mliečna kríza doprevádzaná výrazným poklesom tržieb, v stádach dojčiacich kráv v tomto období až také výrazné

výkyvy zaznamenané neboli. Veľkou výhodou nedojených stád v porovnaní s dojenými je aj absencia problémov s „trvanlivosťou“ a potrebou špecializovaných skladovacích priestorov pre hlavný produkt – teľatá. Nevýhodou je však sezónnosť produkcie a nárastový prísun tržieb popri kontinuálnej tvorbe nákladov...

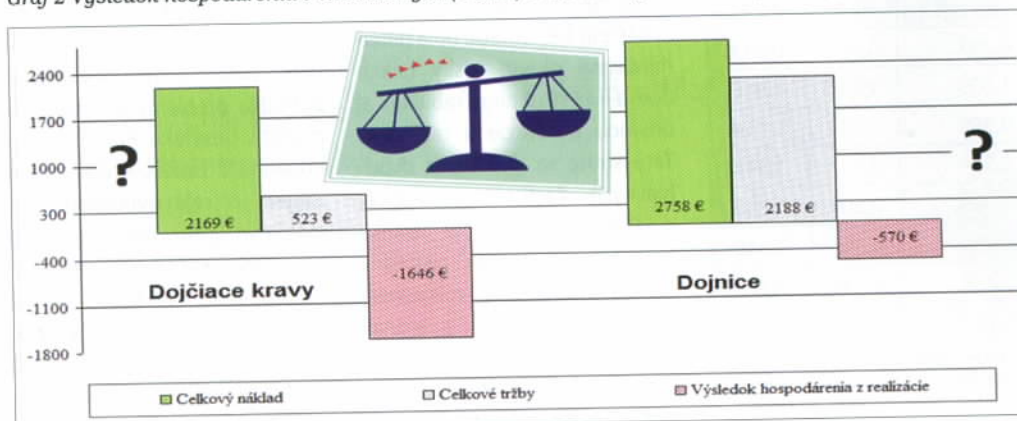
Otázku, ktorý výrobný systém je z ekonomického uhla pohľadu výhodnejší, nie je teda možné zodpovedať jednoznačne. Vždy je výlučne na zväžení chovateľa a podmienkach hospodárenia, čo je pre danú lokalitu a plemeno vhodné.

Touto cestou vyslovujeme veľké poďakovanie všetkým podnikom za prejavenu dôveru, ohotu a trpezlivosť pri poskytovaní produkčných a ekonomických ukazovateľov chovu dobytku. Článok je venovaný pamiatke Ing. Jozefa Daňa, CSc., ako prejav uznania, úcty a vďaky za jeho celoživotnú prácu, bez ktorej by neexistovali pevné a kvalitné podklady ekonomickej databázy na VÜŽV Nitra.

Článok bol realizovaný v rámci projektu výskumu a vývoja financovaného zo zdrojov MPRV SR a z prostriedkov projektu MZERO0714.

MONIKA MICHALÍČKOVÁ¹
ZUZANA KRUPOVÁ²
EMIL KRUPA²
MIROSLAV ZÁHRADNÍK¹
¹Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – VÜŽV Nitra
²VÜŽV Praha

Graf 2 Výsledok hospodárenia v extenzívnych (8 stád) a intenzívnych stádach (27 stád) v roku 2013

Pozn.: Údaje sú uvedené na zvieru a rok; všetky tržby sú bez dotácií.